

ŽENSKI SVET

LETO 12 * OKTOBER
1934

Pozor . . . Mlade matere!

Zdravje Vašega otroka je odvisno v največji meri od zgodnje nege zob. Zato je zelo važno, da se otrok kolikor mogoče zgodaj navadi redno in temeljito čistiti zobe zjutraj in zvečer. V ta namen pa služi samo zobna pasta kakor je Chlorodont, ki kljub izredni čistilni moči ne more škodovati občutljivi zobni sklenini. Osvežujoči okus po meti bo ugajal tudi Vašemu otroku. Uporabljajte Chlorodont na suhi ščetki in izplaknite nato usta z vodo, ki ste ji pridali nekaj kapljic ustne vode Chlorodont. To krepi mlečne zobe in lajša razvoj nastajajočega stalnega zobovja.

Zobna pasta, tube po Din 8.—
in Din. 13.—

Ustna voda, steklenice po
Din. 16.— in Din. 30.—

Zobne ščetke Din. 15.— za
otroke Din. 11.—

Dobiva se povesod. — Jugoslovanski
proizvod.

Tvornice Zlatorog, Maribor

Chlorodont

ŽENSKI SVET

OKTOBER 1934

LJUBLJANA

LETO XII-10

Kmečka gospodinja

Janez Rožencvet

Veliko razliko med življenjem in delom kmečke in meščanske gospodinjice ugotovi lahko že površen opazovalec. Meščanska gospodinja, t. j. žena uradnika, trgovca, večjega obrtnika itd., se ukvarja večinoma samo z delom, ki ji ga nalagata dom in družina. Če ima mož zadosti dohodkov, ima žena pri gospodinjstvu pomočnico, vrhtega ji pa še razni tehnični pripomočki in ves način življenja v mestu pomagajo tako, da je fizičnega trpljenja skoro popolnoma obvarovana. Ker ima več časa, se more posvečati vzgoji otrok, družabnim dolžnostim, športu, raznemu kulturnemu in psevdokulturnemu delu, zabavam itd. Vsega tega kmečka gospodinja ne more.

Površen opazovalec bo to razliko navadno pripisal stopnji blagostanja ter menil, da imamo tudi v mestu gospodinjice, ki nimajo pomočnic, in gospodinjice, ki morajo celo same služiti ali možu pri delu pomagati. Te niso nič na boljšem kakor kmečke gospodinjice.

Na videz je to res, ali vendar se vse te ne morejo prisposodabljati kmečkim gospodinjicam. Če razumemo pod gospodinjico poročeno ženo, ki ima skrb za otroke in dom zakoncev, moramo v mestu razločevati tri vrste gospodinjic:

1. Gospodinjice, ki s svojim delom ne prispevajo k družinskemu dohodku. To so žene boljše plačanih uradnikov, trgovcev, večjih obrtnikov, odvetnikov, zdravnikov itd.

2. Gospodinjice, ki morajo še služiti, ker možev dohodek ne zadostuje za preživljanje družine. To so žene delavcev, malih uradnikov itd.

3. Gospodinjice, ki morajo možu pri njegovem samostojnem pridobitnem poslu pomagati. To so žene branjevcev, malih trgovcev, malih obrtnikov itd.

Toda pri kmetu, malem, srednjem in večjem — veleposestnika izvzamemo — najdemo samo en tip gospodinjice. Ženo, ki mora skrbeti za dom in družino ter delati na posestvu, dokler je sploh za delo sposobna.

Podobnost, ki se po tej razdelitvi pokaže med kmečko gospodinjico in med tretjim, deloma tudi med drugim tipom mestne gospodinjice, se pa precej razblini, če premostrimo naloge, delo in življenjske razmere gospodinjic:

- a) po gospodarskem tipu posameznih stanov,
- b) po žrtvah, ki jih povzroča vzreja in vzgoja otrok,
- c) po odvisnosti zakonske zveze in moževega gospodarskega obstoja od ženininega dela ali zaslužka,

d) po gmotni odvisnosti posameznih stanov od potomstva.

Prvi gospodarski kriterij mestnih ali meščanskih stanov je denarni dohodek, dočim ima kmet večinoma naturalni dohodek. Velik del življenjskih potrebščin pridelal sam, njegov denarni dohodek je pičel. Nadalje najdemo v samostojnih meščanskih poklicih (v trgovini, obrti, umetniškem umejstovanju) spekulacijske momente, ki omogočajo pridobitev velikih premoženj. Pri kmetu teh skoro nikoli ni, njegovo premoženje se množi silno počasi. Zato je v mnogih meščanskih poklicih mogoča samostojno pridobljena denarna renta, a razni meščanski stanovi imajo za starost zagotovljeno socialno denarno rento (pokojnino). Kmet ima v najboljšem slučaju svoj večjidel naturalni kot, delavec pa navadno sploh nič.

Žrtve, ki jih povzročata vzreja in vzgoja otrok, so pri kmetovem naturalnem gospodarstvu in skromnem življenjskem standardu večinoma manjše kakor v vseh drugih stanovih. Seveda velja to le za slučaje, kjer se vzrejajo in vzgajajo otroci za stan staršev. Če hoče na. pr. kmet z lastnimi sredstvi izšolati kakega otroka za akademski poklic, je to zanj veliko težje breme kakor za mestne starše. Nasprotno bi pa meščanski sin, ki bi hotel postati kmet, veljal svoje starše več kakor stane navadno vzreja in vzgoja kmečkega otroka.

V mestih imam o dosti slučajev, kjer se more mož poročiti le, če tudi žena dela in s svojim zaslužkom prispeva k stroškom skupnega gospodinjstva. Predvsem med delavci, malimi uradniki in nameščenci. Slučajev, kjer služi žena brez nujne potrebe, to se pravi, da bi v resnici pri skromnejšem življenju že tudi možev zaslužek zadostoval za vzdrževanje žene in otrok, tu ne jemljemo v poštev; toda tudi slučajev, kjer mora še žena služiti, ko mož ne zasluži dovolj za oba, ne moremo zamenjavati s kmečkimi razmerami. Delavec ali drugi možki z majhnim dohodkom ostane lahko samec, dočim se mora samostojen kmet oženiti, ker rabi za svoje posestvo ceno delavko in zaupno pomočnico. V tem oziru je položaju kmečke gospodinjke nekoliko podoben položaj žena, ki morajo pomagati možem pri samostojnem pridobitnem delu, ker je ženino sodelovanje sploh pogoj za samostojni gospodarski obstoj in gmotni podvig. To so predvsem žene branjevcev, malih trgovcev in onih obrtnikov, ki imajo v svoji obrtni delavnosti združeno izdelavo, predelavo ali pripravo blaga z obsežnejšo prodajo in razpečavo. Torej žene pekov, mesarjev, krčmarjev, vrtnarjev itd. Toda kljub tej sličnosti se pokaže bistvena razlika pri naslednjem kriteriju.

Razen kmeta je pri današnjih razmerah samo še delavec zaradi starostne preskrbe odvisen od lastnega potomstva, dočim pri vseh drugih stanovnih in poklicih vsaj teoretično odvisnost ni več nujna, čeprav v resnici še marsikje ostaja. Koderkoli jo pa najdemo, bomo videli, da se nanaša le na starostno preskrbo, dočim so kmetu potrebni otroci za gospodarski obstoj sploh.

To moremo razumeti le iz tesne zveze posestva z družino. Splošno je pri nas tako: „Mlada“, ki dobita posestvo, morata izplačati razne dote in užitke, se zadolžita in sta na posestvu navadno brez domačih delavcev. Na vso moč se morata pehati in truditi, da se obdržita in plačujeta najete de-

lavce. Če gre vse po sreči, si gospodarsko opomoreta šele, ko jima namesto dragih tujih delavcev začno pomagati lastni otroci. Medtem se izsekani gozd zaraste, gospodar plača dolgove, izboljša in prikupi zemljo, in ko so otroci dorasli, je posestvo varčne in delavne družine spet trdno in nekoliko več vredno kakor pred enim rodom. Potem je treba dom izročiti „mlademu“, izplačati razne dote in deleže, in stara pesem se ponovi. Tako posestvo v enem rodu enkrat zadiha.

Pri drugih stanovih je gospodarska slika čisto drugačna. Ljudje v odvisnih poklicih, ki imajo zagotovljeno starostno preskrbo, gmotno sploh niso čisto nič odvisni od potomstva. Svojih služb in talentov ne morejo zapuščati otrokom, ki so jim navadno samo veliko gmotno breme. Ker žive udobneje brez otrok, opažamo, da se dostikrat prostovoljno odrekaajo potomstvu ter s tem oškodujejo narod, ki ima seveda pravico, da za gmotne dobrine, ki jim jih daje, zahteva poleg dela od njih tudi otroke. Tudi v samostojnih meščanskih poklicih, kjer morejo starši otroku zapustiti premoženje in existenco, otrok navadno kaj malo prispeva k pridobitvi premoženja, ki mu po starših pripade. Dražja vzreja in vzgoja, stroški zaradi višjega družabnega položaja skoraj onemogočajo konkurenco lastnih otrok z najetimi močmi v večjem trgovskem ali obrtnem podjetju. Zato za te stanove, tudi če bi otroke radi imeli in jih iz kateregakoli vzroka nimajo, izostanek potomstva ni taka nesreča kakor za kmeta, ki mu brez otrok preti gospodarska katastrofa. V malih trgovskih in obrtniških gospodarstvih, kjer mora biti žena tudi moževa delavka ali pomočnica, so pa zaradi pičlega donosa otroci, če jih je več, često tako breme, da ogrožajo gospodarski obstoj staršev. Enako je pri delavcu, slabo plačanem nameščencu ali malem uradniku, čeprav je za te in za „male ljudi“ v mestu pri današnjih razmerah edina starostna preskrba pri otrocih, če jih morejo odgojiti in do kruha spraviti.

Če pomislimo, da so za rast narodna najvažnejši stanovi, ki so že zaradi gospodarske potrebe ali zaradi družinske starostne preskrbe nujno navezani na otroke, moramo pač v dejstvu, da je baš tem stanovom vzreja in vzgoja otrok najbolj težka, spoznati znak velike socialne gnilobe današnjih dni. Kako naj narod napreduje, če družine kmetov, delavcev in malih obrtnikov, ki tvorijo ogromno večino naroda, hirajo in zapuščajo telesno in duševno slabše potomstvo?!

Govoričenje o „zdravem, kmečkem rodu“ je danes nevarna bajka, ki se z njo slepimo. Resnica je ugotovitev zdravnikov, da jetika pri nas v mestih gine — po deželi pa narašča. Ta strašna ugotovitev bi nas morala zadeti kakor obupen klic na pomoč našemu najbolj številnemu stanu. Na pomoč kmetu in njegovi gospodinji, kajti jasno je, da se jetika predvsem loteva s skrbmi, delom in trpljenjem preobloženih kmečkih žena in se po materah laglje širi na otroke kakor po očetih.

Ne smemo pa pri tem misliti enostransko na higijeno in gole nauke, kajti vse to so sicer lepe stvari, toda brez gmotne podlage in drugih ukrepov same zase brez haska. Revež ne bo ozdravel, če mu vsi najboljši zdravniki nasvetujejo dobro, tečno hrano in toplice. Če hočemo kaj doseči,

ne smemo misliti na to, kaj bi bilo idealno, temveč kaj je mogoče in izvedljivo.

Predvsem si moramo biti na jasnem, da pri današnjem obsegu naših posestev in pri naših kmečkih razmerah mora biti kmetova žena gospodinja, mati in delavka. Vedeti moramo, da rodi kmečka gospodinja otroke, ki bodo sčasoma spravili dom spet na noge ter dajali „starim“ skromen kot, v dobi, ko tarejo njo in njenega moža najhujše skrbi, ko sta oba najbolj z delom preobložena in morata najbolj varčevati. Vpoštevati moramo, da je pri nas največ kočarjev in malih kmetov in da se mora na zemlji, ki jo ima narod, preživljati veliko število kmečkih družin. Misliti moramo pa tudi, da dajejo te družine vsako leto prirastek, ki ga ne more kmetijstvo več preživljati in ki si mora iskati kruha v drugih poklicih.

Po tem premisleku se nam pokaže problem kmečke gospodinje tesno zvezan z vsemi vprašanji kmečkega stanu ter obče gospodarske, socialne in populacijske politike, pa tudi odvisnost problema od narodove mentalitete, tehničnega in kulturnega napredka itd. Le jedro vsega je in ostane — zaščita kmečke ženske in matere.

Za to zaščito bi bilo treba kmečko žensko sploh nekoliko osvoboditi težkega dela, posebno pa kmečko mater v oni dobi, ko ima še majhne otroke. Pri nas je na kmetih ženska sploh bolj obremenjena z delom kakor moški, in to deloma po nepotrebnem. Imamo nekatera dela, n. pr. oranje, košnjo, drvarjenje, ki veljajo kot moško delo in so seveda tudi bolj primerna moškim kot ženskim močem, a v sili orjejo, kose in delajo v gozdu tudi ženske. Imamo pa neglede na gospodinjska dela razna „ženska“ dela, n. pr. pletev, žetev, molžo, obiranje itd., ki so vsa tudi precej naporna, pa še jih marsikje moški ne pritaknejo, če bi še tako utegnili.

Seveda bi bila razbremenitev ženske kljub pravičnejši enakopravnosti pri delu še premajhna. Kmečka mati in gospodinja si bo mogla za svoje materinske in gospodinjske naloge prihraniti moči le, če bo za delo na domu več rok na razpolago. In teh bi bilo dovolj, če bi vsaj do dvajsetega leta ne izdajali kmečkim sinovom in hčeram delavskih in poselskih knjižic za industrijsko delo in službe v mestih. To se bo moralo prej ali slej zgoditi, ker drugače sploh ne bo šlo. Čemu naj se tudi kmečki naraščaj že na vse zgodaj pripušča v mesta in industrijske kraje, kjer postaja proletarijat najslabše vrste in samo žrtev najokrutnejšega izkoriščanja?

Nadalje more kmečki gospodinji tako pri gospodinjskem kakor pri kmečkem delu marsikako olajšanje prinesti le elektrifikacija dežele ter gradnja vodovodov in prometnih sredstev. Zato tudi vse te stvari ne spadajo samo v gospodarstvo, kjer naj odločuje le rentabiliteta, temveč v socialno zdravstvo, kjer mora biti odločilna edino nujna in neobhodna potreba.

Enako nujna in neobhodna potreba je za naše kmečke gospodinje in matere, kakor tudi za ves naš kmečki stan, boljša prehrana. Naš kmet se hrani večinoma s tem, kar sam pridelava, prideluje pa enolično hrano in še te kmečke gospodinje dostikrat ne znajo pripravljati. Treba bi bilo malo več kuharskega pouka za kmečka dekleta, ne da bi v tej ali oni gospo-

dinjski šoli delali iz njih kuharske umetnice; še bolj bi bilo treba pa kmeta navajati, da bi za prehrano lastne družine boljša živila prideloval. To bi bilo mogoče le, če bi se pri nas kmetovanje podredilo smotrenemu načrtu, v katerem bi se moralo zlasti z ozirom na manjše kmetije in kočarska posestva odkazati posebno važno mesto vrtnarstvu, reji malih živali in sadjarstvu. Seveda naj si tu nihče ne obeta posebnih uspehov od golih nauk. Suhih nauk so natiskali za našega kmeta že cele gore, a za izvedbo je treba sistema, živih vzgledov in tudi — sile, kjer je prostovoljnega navdušenja premalo. Čisto napačno je pa, poučevati v vrtnarjenju samo dekleta, ki se zaradi preobremenitve z drugim delom ne utegnejo ukvarjati še z vrtnarstvom, ki sicer lahko preživlja več ljudi, a zahteva tudi več rok. Napačno je tudi, propagirati zelenjavo in sadje za kmečko prehrano, dokler ne poskrbimo, da bo pridelal kmet več maščobe za lastno prehrano in imel cenen sladkor na razpolago. Napačno je pa tudi, če preziramo, da kmet iz golih predsodkov marsičesa ne je, in se ne potrudimo, da bi ga od teh predsodkov odvrnili.

Če hočemo kmečki gospodinjji pomagati, se moramo prav tako lotiti obnove kmečkih domov. Gotovo, naše kmečke hiše so na oko lepe in „ponosne“, da jih tuji občudujejo, a udobne in zdrave niso. Kmečka gospodinja in mati v njih veliko trpi. Kuhinje so dostikrat temne ali pa na prepihu v veži, tla so iz kamena ali „ješterleka“, deloma so hiše vlažne, spalnic ni, postelja je marsikje v celi hiši ena sama itd. Najmanj tri četrtine naših kmečkih hiš nima pogojev za zdravo in vsaj nekoliko udobno bivanje družine, a tudi nove kmečke hiše dostikrat niso boljše od starih, ker se pri nas vse preveč gleda na zunanost, premalo pa na pravi namen hiše. Čudno in nenaravno je, da so v deželi, ki premore toliko lesa, hiše iz kamena in opeke. To je gola baharija, ki je požrla že ogromno denarja, katerega bi bilo bolj pametno porabiti za druge stvari. Čas je, da s to potratno baharijo prenehamo in tam, kjer ni v kraju kamena, s primernim stavbnim redom omogočimo gradnjo novih kmečkih hiš s cenejšim materialom, t. j. z lesom in slamo, ki ju kmet sam prideluje. Seveda moramo zavarovalnice prisiliti, da ne bodo z visokimi premijskimi tarifami po nepotrebnem preganjale lesenih in s slamo kritih hiš, ki jih je danes mogoče ravno tako ognja varno pa veliko ceneje postavljati kakor iz drugega materiala. Naši arhitekti naj poiščejo prave tipe modernih kmečkih hiš, primerne namenu in pokrajini, ter kmetu dopovedo, da je cenena zdrava udobnost več vredna kakor prezadolžena bahavost. Pa tudi kreditna politika naših denarnih zavodov je kriva, da se je pri nas v vaseh in mestih ohranilo toliko starega nezdravega zidovja, ki je v resnici čisto brez vrednosti. Zaljubljenost v konje in zidane hiše bi lahko imenovali našo narodno bolezen.

Ne kaže, da bi tu razpravljali, kaj je treba še v zdravstvenem oziru storiti za kmečko prebivalstvo, ker se je o tem že dovolj pisalo in imamo prav dobre načrte, le škoda, da so šele skromni začetki izvršeni. Toda kjer imamo že zdravstvene domove, se lahko vsak prepriča, kako blagodejno delujejo in kako je naša kmečka gospodinja in mati dovtetna za zdravstveni napredek, če ji damo primerno oporo. Zdaj, ko imamo zložene velike

občine, je treba pač na vso moč delati, da dobi vsaka občina svoj zdravstveni dom in da se po deželi pomnoži število bolnišnic, porodnišnic, hiralnic, otroških domov in zavetišč. Ne izgovarjajmo se, da ni denarja. Treba je le malo več resne in požrtvovalne volje, in šlo bo.

Pri nas, ki imamo toliko kočarjev, je treba misliti tudi na to, kako naj se prepreči nadaljna drobitev posestev in kako naj se prirastek kmečkega prebivalstva zaposli v drugih poklicih ali pa kolonizira v drugih delih države. Za to premalo skrbimo in kmečki prirastek ljudi ne sme biti več kakor doslej samo zato na svetu, da ga roparska industrija z najnižjimi mezdami izžemlje in v jetiko tira. Skrb za kruh in življenje potomstva je tudi del skrbi za kmečko gospodinjo, kateri je usoda lastnih otrok prav tako pri srcu kakor sleherni materi. Poleg pomoči, ki jo ima pravico zahtevati od družbe kmečka mati pri vzreji svojih otrok, t. j. poleg porodnišnic, dečjih domov, otroških vrtcev in zavetišč, ima kmečka mati tudi pravico zahtevati za svoje otroke toliko šolanja, kolikor ga je danes neobhodno potrebno ne le za kmetški stan, temveč tudi za vse poklice, katerim naj se prvenstveno posvečajo tisti kmečki otroci, ki ne morejo ostati kmetje.

Naravno bi bilo, da bi iz kmečkih družin zrasle obrtniške, iz obrtniških šele trgovske, uradniške in druge meščanske družine. Tega pri nas doslej ni bilo. Iz kmečkega otroka se je izšolal uradnik, učitelj, profesor itd., in le kar je na tej poti zaostalo, je slučajno zašlo v druge meščanske poklice. Ne moremo tu razpravljati, kako je tak nenaravni razvoj škodoval našemu narodu, kateremu se na vseh concih in krajih pozna, da se je toliko časa izživljal samo v dveh ekstremih: kmet in akademski inteligent. Kar je bilo vmes, je bilo kmetu in inteligentu tuje in nekakšno sviljeno zlo. Danes se nam je sicer že začelo svitati, da spadajo k narodu tudi tovarniški delavec, rudar, obrtnik in trgovec, toda vsled nastalih gospodarskih razmer je nevarnost, da zaidemo v drugi ekstrem.

Danes skoro noben kmet ne more v mestu izšolati svojega otroka. Kmečke šole pa še za kmetški stan ne izobrazijo mladine dovolj, kaj šele za obrtniškega ali trgovskega, ki potrebuje dandaneš tudi veliko več izobrazbe kakor nekdanj. Tako ne more postati kmečki otrok, ki ne dobi posestva, skoro prav nič. Edino kmečki hlapec ali pa najslabše plačani nekvalificirani delavec je lahko. Če gre od doma s štirinajstim ali s petnajstim letom, ni niti izučen kmet. Tako nam preti nevarnost, da se bo narod razdelil v dve kasti: kmečko, ki bo razven kmeta rodila samo proletarijat, in mestno, ki si bo kot privilegij pridržala vse druge in boljše poklice. Med obema kastama pa ne bo skoro nobene zveze in nikakega pretakanja, ki je potrebno za izoblikovanje harmonične narodne celote.

Povdarili smo že, da je za naše kmečke razmere značilno kočarstvo. In prav zaradi kočarstva moramo misliti tudi na starostno zavarovanje kmečkega prebivalstva. Dobro posestvo lahko daje kot, na malem posestvu je kot beraški za starce in neznosno breme za mlade. — V članku, ki ima samo namen, v velikih obrisih nakazati vodilne smernice za razmotrivanje in raziskavanje problemov, ki je od njih odvisna kmečka gospodinja, ni mogoče razlagati podrobnih načrtov. Treba je pa omeniti poglobitno, da bi

k takemu zavarovanju, ki naj bi predvsem koristilo kočarjem in malim posestnikom, prispevali največ posestniki, katerim hodijo kočarji in mali posestniki delat.

Kakor torej vidimo, ni tako lahko in enostavno, kmečki gospodinji v resnici pomagati. Nasprotno, čim bolj človek o stvari premišlja, tem bolj se mu zdi vse zamotano in težavno. Toda, ali naj naš vse te težave oplašijo? Nikakor ne!

„Jetika se na kmetih širi!“ — ta klic nas mora spraviti na noge, in z vsemi silami se mora lotiti dela. Ne čudimo se, da je s preprosto besedo „kmečka gospodinja“ zvezanih toliko velikih in raznovrstnih problemov, saj je vendar kmečka gospodinja — mati naroda.

Zaznamovanci

Stana Vinškova

Če vse docvetelo bi cvetje na vejah,
ki belo in rožnato sije v pomlad,
uničilo s težo bogastva bi veje
še prej, ko v duhteč dozorelo bi sad.

Zato določila je mati Narava:
le nekaj izvoljenih naj dozori —
ostalo vse nežno duhteče naj cvetje
že v prvem razcvitu na zemljo roši;
po kratkem poletu med nebom in zemljo
naj vse, kar odveč je, se v zemljo vtopi.
Povejte, pomladni vi solnčni cvetovi:
mar veste, kaj čaka čez malo vas dni?

Vi, cveti, ne veste. Veselo in slepo
zarajate z vetrom poslednji svoj ples.
Mi, cveti, pa vemo — in gledamo srepo,
kako dogoreva življenje nam kres.

Drevo v polju

Erna Musarjeva

Sredi samotnih polj
stoji samotno drevo.
Sredi samotnih polj
kliče samotno v nebo.

Zakaj nisem jaz to drevo
sredi samotnih polj?
Zakaj ne šepčem jaz
pesmi samotne v nebo?

Sredi samotnih polj
bi v zvezde uprla oko,
sredi samotnih polj
svojo dušo izpela vso,

Pod dalmatinskim solncem

Maša Slavčeva

Nadaljevanje

Samotno je v hiši starega Oluje, odkar je pobegnila Palma od očeta. Njenega vedrega smeha, ki je bil kot ptičje žgolenje, ni več čuti in votel molk se razpreda po zapuščenih izbah.

Zopet jim gospodinji postarna ženska, molččea, ki hodi kakor senca ves dan po hiši in jo urejuje. Hiša molka je postal Olujin dom. Ob večerih, ko se staremu in Roku ne da med vesele ljudi, sedita za mizo in gledata za gostimi oblaki dima, vijočimi se iz njunih pip, in modrujeta o življenju.

„Ženske glave, ženske glave,“ mrmra stari in maje nejevoljno z osivelo glavo, „nič niso prida, če ne rohniš vedno nad njimi in jim nisi vedno za petami. Da ti ni umrla tako rano Zora, ki bi pazila na Palmo, kakor pazijo druge matere na svoje hčere, bi vsega tega ne bilo. Kaj je pisala? Prečitaj mi še enkrat.“ Rok vzame pismo, ga razgrne in črkuje počasi: „Ljubi moj očka! Zelo hudo mi je bilo, ko sem te zapustila, sam veš, da si mi bil vse na svetu: oče, mati, brat in sestra. No pa je prišel Jane, sem morala z njim, tako me je prevzela želja po svetu in on je bil edini, ki mi jo je lahko izpolnil. Brez prevdarka sem ravnala. A Bog je okrenil vse na srečo, kar bi lahko postalo nesreča, in zdaj sem tu v Franciji, v mestu, ki se mu pravi Le Havre. Lepo se nama godi, čedno gostilno imava in mnogo naših ljudi zahaja k nam, da dobro zasluživa. Očka preljubi, ne huduj se več name, ker sem te zapustila proti svoji volji, a šla sem za srečo in sem jo našla. Vem, da imaš rad svojo edinko in da mi boš odpustil, saj si želel le mojo srečo. Vedno ne bova ostala tu, nekoč se povrneva k tebi domov, da ne boš več sam. Očka, če nama hočeš napraviti veliko veselje, pridi k nama. Lepo ti bo tu, ničesar ne boš pogrešal. Pomladil se boš v tem pestrem življenju v veselje nas vseh. Prosim te, očka, daj se pogovoriti. Piši mi kmalu, da mi odpuščáš in da prideš, potem bo moja sreča popolna. Pošljeva ti denar za pot, imava ga, hvala bogu, dovolj. Kako žive vsi drugi? Stari oče, Vinka in Neda, Kata in njeni sinovi? Pozdravi jih in vse druge vaščane in jim povej, da se mi dobro godi. Ali me zelo obsojajo, ker sem pobegnila od doma? Srečna sem, očka, jáko sem srečna. Moj mož Jane ima mnogo posla in te z menoj vred prosi odpušcanja ter se nada, da prideš. Tudi on te lepo pozdravlja. Prejmi poljub od tvoje hčerke Palme.“

Stari Oluje je zavil v gost oblak dima. Ko je Rok pismo prečital, molčita oba dolgo. Končno se oglasi stari, rad bi, da bi mu zvenel glas šaljivo in bi na ta način prikril skrb, da ga zapusti še poslednji otrok: „No, ali tudi ti hrepeniš za ono cvetko ‚srečo‘, ki, kot kaže podoba, ne uspeva pri nas? He?“

„Nikamor ne pojdem, stari.“ Rokovo trdo lice je postalo mehko ob spominu na hčer in čeprav bi jo rad videl, noče odtod. Samo on ve, koliko je pretrpel stari, ko so se mu izjalovile vse nade, in čuti, da ga ne sme zapustiti, ker je on edini, ki mu je še ostal.

„Že davno si ji odpustil, tvoji hčeri, ki se je potepla po svetu, ti mevžasti oče!“ govori stari še robateje kot po navadi s sinom, da bi ne spoznal, kako se trese v skrbi njegovo osamelo starčevsko srce. „Vem, da komaj čakaš, da ji pošlješ svoj blagoslov vsaj v pismu!“

„Ni se potepla moja hči, moža ima in prav toliko je vredna kakor vsaka druga žena. Povem ti pa, da sem se pri tebi naučil, da ne smeš biti pretrd z otroki. In da sem bil sam takrat tak, ko jo je prišel snubit Jane, tega mi je še danes žal. Odpustil sem in jima bom tudi pisal, da se več ne jezim nanje. Ali nisi nikoli premišljal o tem, da si sam mnogo zagrešil napram nam s svojo neizprosnostjo? Dobro je, čuvati otroke pred zlom, jih svariti in jim pokazati nevarnost, če jim po tvojem mnenju preti, a odločujejo naj si sami, ko so odrasli, da ne bodo kleli nekoč tebe, če se izkaže, da si jim vsilil svojo voljo, ki jih je spravila v nesrečo. Palma je proti moji volji ušla. Zdaj, ko je srečna, se veseli, da je ukrenila po svoje, in zakaj bi ji ne odpustil?“

„In če bo nesrečna, te bo klela, da je nisi pridržal!“

„Dobro ve, da sem jo hotel. In če se zgodi kdaj po tvojih besedah, upam, da bo pravična in mi bo priznala, da sem ji hotel takrat dobro, čeprav samo iz sebičnosti.“ Oba moža se zopet zatopita v molk.

„Prositi bi moral pravzaprav Palmo odpuščanja, da si jo hotel prikrajšati za njeno srečo v onem Babilonu,“ de stari porogljivo Roku.

„Da,“ pravi Rok zamišljeno in puhne poslednji dim iz pipe, „prav imaš, čeprav se rogaš, prosil jo bom odpuščanja, ker bi ji bil morda uničil ževljenje za vedno — — —“

„Kaj, priznati ji hočeš svojo zmoto!? Tako se roditelj nikoli ne sme ponižati. Tepec, niti na stara leta te ni srečala pamet!“ zamrmra Oluje, pljune v kot in odide spat v svojo čumnato.

Rok posedi še nekoliko pri mizi, ugasla pipa se mu hladi med zobmi... Potem poišče papir in črnilo in piše z okornimi, tresočimi se rokami hčeri odgovor.

Zunaj pihljajo prve pomladanske sapice. Mlaj visi nad otokom, podoben je sedečemu pastirju, ki pase svoje ovčice-oblake, prihajajoče na nebo, bele, kakor sveže oprane.

V vinogradil dihajo prekopane rjave grude opojen vonj po zemlji, ki kliče v svoje naročje semena in mlade sadike. Vse se prebuja iz zimskega sna in srca ljudi so postala mehka, ko da so pomladanske sape omehčale ledeno skorjo okrog njih.

Iz velikega pristanišča, ležečega v varnem zalivu, plove parnik, ki vozi vsak dan do bližnjih otokov. Ponajveč se vozijo z njim otočani. Izkrcajajo se na teh otokih, po pol ali eno uro oddaljenih vsak-sebi. Le redkokdaj se vozijo tujci z njimi. Otočani imajo malo opravka med sabo in le redkokdaj se pripeti, da se obiščejo. Ne vidijo se radi. Ne da se mrze, a nekaj kot nevoščljivost vlada med njimi. Vsak hvali svoj otok in njegove vrline ter gleda pomilovaje na druge in jih skuša prepričati, da ima on prav. Seveda trdi nasprotnik svojo in ker nihče noče odnehati s tem, da bi priznal nedostatke svojega otoka, se ločijo vedno v neslogi. Navadno se prično taki prepirčki z zbadljivim opazkami, ki jih domačinom nikoli ne zmanjka. Radi si pripovedujejo zgodbe, s katerimi smešijo ta ali oni otok ali njegove prebivalce ter jih slikajo kot skopuhe, bedake, strahopetce ali lažnivce.

Potniki na parniku sede na palubi v gostih gručah, ena izmed njih je posebno živahna. Očividno so imeli otočani in otočanke opravka v mestu. Vse kaže, da so ga končali v svoje zadovoljstvo, morda jim je vino pri malici podvojilo dobro voljo, da se uveljavlja zdaj v gostobesednosti in smehu.

Edina potnica-tujka je mlado, petindvajsetletno dekle, opravljeno v moderno potno obleko. Z zanimanjem opazuje vrvenje in posluša pogovore okrog sebe. Tudi domačini ji posvečajo nemalo pozornosti. Neka ženska se osokoli in jo vpraša: „Gospodična, kam pa potuješ?“

Dekle se ji veselo nasmehne, očividno jo je odobrovoljil način nagovora in prilika, da spregovori s temi ljudmi.

„Na počitnice potujem k stricu. Hišo ima na otoku, kjer bomo sedaj pristali. Zelo se že veselim življenja v teh krajih, prvič sem tu in ugajajo mi na moč.“

„Oh gospodična, slab kraj si je izbral ta tvoj stric! V tisti puščobi si je sezidal hišo?!“ pomilovaje zveni iz vzklika.

„Ni je sezidal, nego jo je kupil iz druge roke. Zakaj se ti zdi —“ dekle prične tudi tikati ženo, ker ji ugaja ta običaj, ki zbliža ljudi na najenostavnejši način. „— da je slabo izbral? Jako je zadovoljen in če se je odločil baš za ta otok, pomeni, da mu je dal prednost pred drugimi, ker se je pač odlikoval s posebnimi lepotami.“

„Nikar ne verjemi, kar čenča ta stara kuma!“ se vmeša v pogovor seljak iz sosednje skupine. „Zelena zavist govori iz nje, ker ni od tam doma. Rečem ti, gospodična, da je imel stari gospod prav, ko si je izbral ta otok, od tam sem doma in ga torej dobro poznam.“

„O, poznaš ga?!“ se razveseli dekle. „Pokazal mi boš pot do starčeve hiše, ker otoka ne poznam in nisem javila stricu, kdaj pridem.“

„Poznam ga, starega gospoda, kako bi ga ne, vsi otočani ga poznajo, saj je edini tujec, ki se je naselil pri nas.“

„Vidiš, če bi bilo res tako na vašem otoku, kot trdiš ti, bi bilo gotovo več tujcev pri vas!“ se razgreje žena, ki je prva pričela pogovor.

„Ti pa kar molči! Tujci ne hodijo k vam radi kraja, temveč vas ogledovat in to kar trumoma, ker ne najdejo zlepa kraja, kjer bi bili taki modrijani doma, kakor ste pri vas!“ jo zafrkne možakar.

Taki in slični pogovori krajšajo vožnjo mladi potnici. Že se oglašá ladijska sirena, znamenje, da se bližajo pristanišču. Gruče ljudi se premikajo, iščejo prtljago in silijo proti kraju, kjer bodo položili mostiček na breg.

„Ostani z menoj, gospodična, če hočeš, da ti pokažem pot do starega gospoda. Zakaj pa mu nisi javila, da prideš?“

„Hočem ga presenetiti!“

Parnik pristaja. Na pomolu je vse polno ljudi. Mornar z ladje vrže seljaku na breg vrv, da jo pritrđi na železen nizek stebriček. Brž spuste most in tok ljudi z ladje se ulije na kopno.

Eva gre ob strani svojega spremljevalca med pisane gruče previrajočih se ljudi. Polna je veselega pričakovanja nad novim doživetjem. Domačini, ki ju srečujejo, radovedno ogledujejo tujko, prišedšo očitvidno za delj časa, kakor priča njena prtljaga.

„Kam gresta?“ ju vpraša marsikak mimoidoči in dobi pojasnilo. Eva molče ogleduje živahno vrvenje okrog sebe. Potem korakata s seljakom mimo redkih hiš izven sela. Težko nosi on njen kovčeg, kajti vročina leži nad otokom in blagodejne hladilne sapice ni čutiti. Bližata se kamniti hiši s prostorno teraso, zidano v istem slogu kot večina hiš na otoku.

„Tu je dom starega gospoda!“ pravi njen spremljevalec in namigne z glavo v ono smer.

„No, hvala Bogu, da sem končno tu! Uh, trudna sem od poti in želim si kup dobrih jedi in posteljo, da se odpočijem...“

Skozi vhodna vrata prideta v vrt in gresta do stopnjic, ki vodijo na teraso. Tu se Eva posloví od prijaznega otočana, ki veselo spravi napitnino, ji želi prijeten sprejem ter odide.

Eva stopi v hišo. V jedilnici najde zbrane goste, čakajoče kosila. Ker so oknice zaprte, da vlada mrak in hlad, se Eva v naglici zmoti in objame nekega starega gospoda mesto strica. Ta je smešno ogorčen, češ, kako se more varati „glas krvi“. Vse se smeje veselemu intermezzu in končno prejme stric vendarle namenjeni poljub in objem, da, v svoji velikodušnosti obsuje dekle sorodnika kar s točo poljubov. Ko se je poleglo presenečenje nad nenadejanim prihodom, predstavi stari gospod svojo nečakinjo zbranim gostom in vsi posedejo za mizo.

„Zdaj ti pa jaz pripravim presenečenje, draga moja, in sicer veliko presenečenje: spati nimaš kje! Pri meni je vse zasedeno do zadnjega kotička. Vidiš, kakšno presenečenje lahko doživi človek, ki hoče presenetiti! Edini izhod je —“

„— da mi najdeš stanovanje kje drugje,“ dokonča Eva.

„Tako je. Prav to sem hotel reči. Kata ima dovolj prostora v svoji hiši, posebno zdaj, ko še Njega ni doma, in te bo rada vzela. Nikdo se tu na otoku ne brani zaslužka.“

„Kdo pa je Njega?“ se zanima Eva.

„Katin mlajši sin, ki študira na univerzi. Ni ga še doma. Všeč ti bo pri Kati. Stanovala boš v starem kaštelu, ki ima pergolo, borovo šumo, mandljeva drevesa in še kopo stvari, ki so ti všeč.“

„Je daleč odtod?“

„Ne, kakih dobrih pet minut. Zdaj po kosilu nekoliko ležeš, vem, da si utrujena od poti, jaz pa pojdem med tem in uredim vse potrebno.“

„Hvala, striček, zlata si vreden!“

„Oho, ali ste čuli?“ se v šali ponosno napihne stari gospod.

„Smo, in podpišemo z obema rokama!“ navdušeno pritrujujejo zbrani.

Stric je vse uredil. Družba: tri gospodične Evinih let, dve starejši dami s svojimi možmi, ena s sinom in troje gospodov, vsi so spremili Evo do kaštela.

Seznani so se s Kato in njenim sinom Tomom in jo prosili, naj jim razkaže slikoviti kaštel, čemur je rada ugodila. Evina soba je v pritličju z razgledom na morje, opremljena s starinskim pohištvom. Ko so si dodobra ogledali zanimivo staro stavbo, polno majhnih in velikih prostorov, se gostje poslove od Eve, ko jim je zagotovila, da se vrne k večerji.

Čim je uredila svoje stvari in pospravila prtljago, gre na sprehod. Na njeno vprašanje, če je tu v bližini kak pripraven prostor za kopanje, kjer bi je nihče ne videl, ji Kata popiše pot do tja.

Dekle gre skozi pergolo, sestojeko iz ličnih starih kamnitih stebričev, okrog katerih se ovija vinska trta. Majhna borova šuma predstavlja del vrta, šuma samih mladih dreves s sočnozelenimi iglami, ki se razteza vse do kamnite ograje, s katero je obrobljeno posestvo.

Vrata v ograji so kakor prednja stena podrte hiše, od katere je ostal samo še dober meter napol razpadlega zidu kot neenakomeren okvir okrog vhoda. Skoro večina hiš na otoku, obdanih z zidom, ima tak vhod.

Iz hiš, mimo katerih gre Eva, zro radovedne oči za njo. Že se je razvedelo, da je prišla nečakinja starega gospoda na otok.

Eva je prešla poslednje hiše, tu je konec sela in pogled, ki se nudi njenim očem, je tak, kakor sif ga je želela: skale, padajoče zdaj strmo, zdaj položno v morje, obrizgane z morsko peno, nad njimi pa vinogradi in bori, kamor se ozre oko. Prelest — —

Kakor vrsta čuvajev so videti otoki, ki leže tri do štiri kilometre od otoka. Nenaseljeni so videti, če je ne vara oko. O, da bi bila kakor Robinzon in bi živela tam sama — — —!

Eva hodi po otoku, dokler ne najde pripravnega prostora. Oddaljen je od sela, tod mimo gotovo ne prihajajo otočani. Lahko se bo solnčila gola tu.

Lepo, lepo, lepo bo... Eva zadovoljno vzdihne. Srečna je, brez želje srečna. Rada bi nekoga objela, da bi dala izraza svoji sreči, da bi dala duška svojemu čuvstvu. Pobožati nekoga pod tem solničnim nebom, ki razsiplje srečo! In z obema rokama se oklene skale tik ob morju, vse mokre od valov in tople od solнца, in jo poljubi. Na ustnah čuti okus morja... Od skale do skale hodi in vsaka je zanjo novo razodetje lepote, vedno lepše prostore odkriva, omamljena od solнца, vetra in morja, in šele ko pade mrak, se zave, da se je treba vrniti.

Ko pride v stričev dom in jo vprašajo, kod je hodila in kaj je počela, pravi: „Smo se že poljubili!“

„Kdo? Kaj? S kom?“ jo vsi radovedni obsujejo z vprašanji.

„Solnce, veter, morje, skale in jaz!“ pravi Eva in oči se ji iskrene.

„Pridi sem vsako jutro, ko vstaneš, in od zajutreka do večerje ti je vse pri meni na razpolago.“

„Mi seveda tudi!“ hite zatrjevati gospodje.

„Hvala vam vsem!“ se smeje Eva. „Ne bom vas preveč oškodovala!“

Med živahnim kramljanjem mine kosilo, potem se Eva poslovila.

Dalje prih.

Brez službe

Emma Deisingerjeva

Srebro njenega smeha ne zveni več. — Vdala se je kot klavno živinčev v svojo usodo. Le tu pa tam se je skrivoma zjokala, kadar je nekoliko popustila njena težka življenjska utrujenost in se je za hip izza temnih oblakov prikazala kot svetel žarek njena izdana mladost. Črne zlohodne sence so se prav danes, ko je nebo zunaj postalo nenadoma tako tožno oblačno, slepo zagrizle v njeno bdečo dušo, da jo je presunila neskončna bolelost in bridkost in je s slehernim vlaknom svojega bitja občutila, kako zelo je osleparjena. Strašno brezno je zazijalo v njenem srcu, hlad smrti je zavel iz njega.

Še pred tremi leti je bilo vse drugače. Pohajala je zadnji letnik samostanskega učiteljišča in se pripravljala na oni zadnji, velevažni diplomski izpit. Pogumna madost je zvenela iz njenih odgovorov, oči so gledale proti svetlemu solncu, duša pa je vsa bela drhtela od posebne ljubezni do tiste male dečice, ki ji bo vzgojiteljica in vodnica, ki jo bo uvajala z vso milobno resnobo v početek čitanja in pisanja ter ji dajala prve nauke o prirodi, svetu in življenju. Čudno čustvo sreče jo je presunilo vselej, kadar je imela šolski nastop in je za pol ure nastopa bila deležna posebne pozornosti

te nežne mladine. Takrat jo je vso objelo čustvo prave materinske ljubezni, njen materinski čut je vzplapolal v ognju silne ljubezni kakor plamen, ki zajame ves svet. Vsa zamaknjena v čar njihovega detinstva in v njihov svet pravljic in bajk jih je z ljubečim pogledom božala, besede so ji lile iz duše vse svetle in ubrane in se stekale v duše teh nedolžnih otročičev. Tam zunaj je svet trd, poln neizprosne krutosti, laži, poln razbitosti, zlobe in krivice, a tu v šolski sobi je kakor v templju, nov svet lepote in mladosti je sprostrt pred njo. Ta mladost je klasična umetnina zase. In ona bo kot umetnik brusila to umetnino, da bo prosevala od idejne in dušne lepote v najčistejših barvah, slikala bo v te male trepetajoče dušice srebrne pokrajine vsega lepega, dobrega, vzvišenega. — Tako se je razodevala njena ognjevita ljubezen do njenega bodočega vzgojnega poklica. Nič je ne more več užalostiti, noben napor v dosego tega poklica se ji ne zdi pretežak, nič na svetu ne more izpodriniti in omajati te njene žive ljubezni do mladine.

Po ozkih stezicah samostanskega vrta so korakale tovarišice tiho druga mimo druge, vse zatopljené v knjige in zapiske. Pripravljale so se na izpit. O, to je bila zanje najpomembnejša in najsvobodnejša tihota! Vse, kar so doslej nakopičile v sebi duhovnega bogastva, vse mora pri maturi na dan, vse se mora iztrgati iz njihovega podzavestnega sveta in se strniti ter zlitii v trdo zvezano celoto znanja.

Po maturi! Prva dva počitniška dneva je še vse vedno obhajala radost nad uspehom pri maturi, živele so spominu nanj in spominu lepim dnevom, ki so jih skupno prebile v zavodu. Toda že je med te žarke zašla rahla meglina, že se je utrnilo tisto trdo, ostro vprašanje: bom li kmalu nastavljena? Že se je to vprašanje vse ostreje zastavljalo, zdaj so ga izgovorile same polglasno, zdaj ga je odkrito, preprosto in vprašujoče zastavila mati, zdaj zbadljivo in zevajoče sosedje. Meseци so minuli, leto je minulo, državne službe pa od nikoder! Rastoča notranja bolečina se je oklenila duše, pogum je začel upadati, samozavest pojemati. Temne sence so legle na dušo, dan na dan je ostreje grizlo njeno mladost življenjsko vprašanje o službi. Kam? Doma, pri svoji materi-vdovi ne more več dolgo biti. Mati je kronska upokojenka in njena skromna pokojnina jedva zadostuje za to borno stanovanje, v katerem biva že nad 25 let. Mati je prala in stregla okoli po imovitejših hišah, da je hčerki omogočila šolanje. Ob tem spoznanju je njej, Lenčki, novopečeni učiteljici, vztrepetal val pritajene grenkobe okrog usten, kakor blisk jo je prešinilo spoznanje, da je mati vsa izgarana in da to materino oko izraža le še edino prošnjo, da bi hči brž dobila službo ter bi ona, ki je vse življenje stala v viharju in trpljenju življenja, vsaj na jesen našla svoj mirni kotiček in zavetje pri hčerki. Kaplja za kapljo krvi je iztekala v napornem delu, da preživi sebe in hčer, da hčer izštudira, da ji bo na stara leta v oporo in zaščito. Nič drugega ni videla, kakor to svojo miljenko, svojo edinko, svojo Lenčko, za katero je izčrpala vso svojo delovno moč.

Drugo leto mineva. Lenčka še vedno doma brez službe. Beda odločuje grozečo usodo nad tisoči žena, tudi nad Lenčko. Ni bilo druge možnosti, drugega izhoda, morala se je odločiti, iti služiti. „Ne bojte se zame, mati,“

tako ji je zagotavljala, ko se je poslavljala, da bi v gostilni pri „Belem medvedu“ zaslužila nekaj dinarjev. Mati je hodila tja prat vsake tri tedne. Sezona je in mnogo tujcev prihaja tja. Rabijo pomoč, druga dekleta v hiši ne zmorejo vsega dela. Zdelo se ji je, da se je zoper njo zarotil ves okraj in ves svet. Ko se je vrnila iz šole kot novopečena učiteljica, so jo sosedge v pričakovanju skorajšnjega državnega nameščenja še nekam spoštljivo ogovarjali, todak kmalu si je prikrita nevoščljivost vaščanov dala duška nad to bajtarsko „gospodično“ z najbolj bolečimi vprašanji in namigavanji zastran službe. Tu in tam so njeni materi celo namignili, češ, Lenčka bi lahko šla kam malo „pomagat“, pa je „gospodična“ tako visoka in ošabna. Gostilničarka je še bolj sladkobno vzbicala materi srce in pamet, češ, „Vaša frajla je tako ošabna in mogočna, no, lahko bi prišla k nam včasih malo pomagat, takole ob nedeljah.“

Lenčka je zastoj iskala službe v mestu kot domača vzgojiteljica in učiteljica, zastoj je potrkala pri marsikateri meščanski rodbini, da bi jo sprejeli k otrokom, zaman se je priporočala pri uglednih osebah, vsi so ji odgovorili, da ji sporoče, in so obljubili službo, ali tozadevnega odgovora je zaman čakala doslej. Nabrani strup praznih obljub se je kopičil v njej, pretresljiva resnica o vedno bolj rastoči bedi se ji je zabrazdila v dušo. Gospodarska kriza se je najprvo razlila na podeželje in najbolj sta bili prizadeti mati in ona. Imovitjše gospodinje so raje doma same šivale in krpale, samo da bi ne bilo treba Lenčkini materi odšteti tistih borih dinarjev. Kakor strupen val je pljusnila kriza na vse strani; iz gospodarske krize je nastala eksistenčna kriza in obenem usoden udarec človečnosti. Kriza, eksistenčna kriza je Lenčki majala njeno notranjost kakor vihar, ki v hudi uri vije drevje. Zdrznila se je in zaječala, trpela je do krvi, preden je odpahnila duri novemu doživetju v poklicu — natakariče.

Skrivajoč svoje pravo lice, je stregla gostom pri omizjih. Živo ji je vstala pred očmi vsa krvava surovost tega življenja; neprestano se je otresala mežikajočih in prežečih pogledov gostov in njihovih dvoumnih opazk, kadar so se ozirali za njo. Tako se je začela gluha proza, njena nema povest trpljenja. Zaman je čakala na nastavitvev, ki bi jo odrešila od trpljenja. Tako strašna muka je bilo njej vse, kar se nanaša na službo v gostilni. Čim bolj si je dopovedovala, da to ni mogoče, tembolj jo je kot top udarec pritiskal k tlom ta vrvež službe, brez toplote in utehe, poln opolzkih besed in gibov. Sama v sebi razklana, je v tem brezupju dosegla tisto napetost, da ni več odmikala svojih pogledov gostom, ki so jo poželjivo iskali z očmi.

Padala je z vso srditostjo nad brezsmiselnostjo vsega, do dna razbolena in ponižana. Ničemur ni več ugovarjala, bila je kakor razbita dragotina, katere drobce so smehljaje lovili „visoki“ gostje stalnega omizja v svoje roke in se z njimi poigrali.

Mrtva v sebi, izvržena iz družbe, izročena ukazujoči, frivolni ter pijani gostilniški drhali na milost in nemilost, se je osula kakor cvetica, na katero se je zgrnil vlažni hlad. Svet pa ji je v svoji brezsrčnosti vtisnil nesmrtni pečat i z g u b l j e n k e.

K plesnemu festivalu

Metoda Vidmarjeva

Pokrajina. Atmosfera. Stanje. Esprit — naš izraz.

Pravimo: naša gruda, naša ljubljena zemlja, priznavamo se k njej, svečano se ji zaobljubljamo; pokrajina nas oblikuje, oblikuje narode; nosimo jo v sebi, vdihavamo njeno atmosfero, smo njen izraz.

Narodni jezik, narodna pesem, ples, motiv, obredi, igre, narodni instrumenti, noše, šege, običaji, tudi to so izrazi atmosfere in razpoloženja kraja in pokrajine. Vse to skupaj tvori narodno kulturo.

Nikoli ne smemo in ne moremo narodnega izčrpati, izrabljati, moramo in moramo ga samo nositi. Nedotakljivo je.

Mi Slovani smo tesno povezani s pokrajino. Naša narodna kultura, umetnost je verna njena podoba. Čimbolj se izgublja ta povezanost z naravo, pokrajino, tembolj se tudi izgublja iskrenost njenega izraza. Narodna umetnost je spomin te iskrenosti.

Narodni ples (ljudski ples, kmečki ples). Narodna pesem — motiv, ki sam v sebi počiva, brez nujnosti, da se razvije. Je izraz prekipevajočega življenja, poln navdih pokrajine. Je polno narodno priznanje. Najmočnejše je zastopan pri Špancih, Ciganih, Rusih, Madžarih, Srbih. Plesni obredi pri orientalcih pa so tradicija prastare odmrle kulture.

Narodni ples je kal, iz katere edino je možna rast narodne plesne šole. In narodna šola je rast. Le iz te kali in iz te rasti predpostavlja narodna plesna šola pojem „instrumenta“ in določa umetniško ustvarjanje.

Španija ima narodno plesno šolo. La Argentina je velika, resnična narodna plesalka, velika reprezentantinja svojega naroda, veliko narodno razodetje, velika nositeljica narodnega izraza.

Poljaki (na festivalu v Ljubljani) — to je premalo. Kakor že rečeno, narodni ples, stopnjevanje te narodne umetnosti morejo nositi le resnični narodni plesalci, samo balet ne zadostuje. Balet je plesna koloratura, stil, ima svoje poslanstvo, ni pa narodna šola.

Težnja po njej se očituje pri Bolgarih. Lepo je to hotenje; njega upravičenost, bi želela, da pokaže razvoj.

Srbska kola, črnogorska, slavonsko kolo, kakšne dragocenosti, nekaj svečanega, opojnega, sveto, resnično narodno priznanje, polni res plesni izraz. To so res narodne usedline, nekaj prastarega, močan navdih pokrajine — res kal, res motiv, ki sam v sebi počiva.

Nasprotno pri Čehih. Kar so prinesli, že ni več pristno narodno, čeprav v narodu korenini, ampak je že meščansko družabno pobarvano; čuti se njih prevladujoča meščanska kultura.

Slovaki (Novi Sad) so izraz mlade še neizčrpane kulture.

Mi Slovenci imamo belokranjsko kolo, istrsko kolo in raj pod lipo pri Žiljanih. Dolenjci imajo nekaj ples s svečami (plamenicami) ob priliki romanja. To je vse...

Narodni ples pri nas izginja. Ali ni to samoobtožba!? Res močna je poplava tujih vplivov, vendar vprašanje je, ali nismo mnogo, mnogo premalo

nositelji res narodnega. Prav gotovo. Malo imamo še opore sami v sebi. Naša uboga narodna umetnost, kako si uničena, izpostavljena, vsa prodana!

Vsakdo mora vedeti, da pravi nositelj narodne umetnosti in kulture nikdar in nikoli ne more biti tujec, in vendar smo brezbrizni, mlačni: pasivno prepuščamo tujini, kar ji ne gre. Dokler je tako, je govor, želja po narodni šoli samo laž.

Ljubljanski festival slovanskih narodnih plesov je bila lepa, pozitivna zamisel, bil je bujen in pester, taka zgoščenost pristnega in nepristnega, da nam vzbuja vest.

Varujmo narodno plesno kvaliteto, stojmo ji ob strani, ker, odkrito rečeno: težka ji je pot.

Jubilej, ki ga ne moremo prezreti

Angela Vodetova

Ta mesec bo Minka Govékarjeva izpolnila 60 let svojega življenja.

Kdor jo pozna, nehote pomisli ob tej ugotovitvi: koliko energije, koliko mladostnega zanosa, koliko zanimanja si more ohraniti človek! Saj je Minka Govékarjeva prevzela zelo važno, lahko rečemo najvažnejše mesto med slovenskimi ženami: izvoljena je bila za predsednico banovinske ženske zveze. Nalogam, ki jih zahteva od nje novi položaj, se posveča s takim mladostnim ognjem, da služi v zgled mnogim, mnogim od naših mlajših žen.

Kako na mestu je v svoji novi važni dolžnosti, najbolje dokazuje dejstvo, da se krog njenih sodelavk širi, da se ji je posrečilo pritegniti k

sodelovanju tudi ženske iz vrst naših najmlajših. Prepričana sem, da ji je to v ponos in zadoščenje, prav to najjasneje kaže, da ima kot predsednica popolno razumevanje za sodobne ideje in sodobne težnje žene ter njenega položaja v današnjih razmerah. Samo človek, ki je ohranil zelo mlado dušo, more tako dohitovati čas, posebno danes, ko se razvoj ne pomika v polževskem tempu, temveč hiti s tako naglico, da ga je marsikomu težko dohajati.

Začetki njenega dela v banovinski zvezi jasno pričajo, da je Minka Govékarjeva popolnoma na mestu, četudi zahteva njeno delo dosti napora, mnogo socialnega čuvstvovanja, poglobljeno izobrazbo ter spretnost, taktčnost in vztrajnost. Celotni ustroj zveze je tako zasnovan, da se koncentrira vse žensko delo iz vse banovine v enem samem središču, iz katerega naj izhaja po možnosti tudi iniciativa. Delo je razdeljeno po komisijah, ki

predstavljajo nekakšen izvršni organ vsega, za kar dajo pobudo posamezna društva ali pa posamezne članice osebno. Komisije so že začele poslovati in Minka Govékarjeva je pokazala popolno razumevanje za najrazličnejša vprašanja ter se je povsem znašla v situacijah, ki ustvarjajo potrebo po novih akcijah. Pri vseh sejah je navzoča in povsod aktivno sodeluje in kaže zanimanje za vsa vprašanja — toda ne navidezno, oficielno, temveč iz čuta dožnosti, še bolj pa iz poglobljenega, človečanskega čustvovanja. Odbornice, odnosno članice posameznih komisij čutijo, da Minka Govékarjeva ni predsednica samo po imenu, temveč zaradi stvari, zaradi osebnega zanimanja, iz čuta dolžnosti, ki ji ne dovoljuje zapustiti delovnega poprišča prav danes, ko se ženam dajejo tla pod nogami, ko je treba strnjene volje, da nam vsaj tisto malo pravic za enkrat še ostane, kar jih še imamo. Treba je žen, ki razumejo, da je danes nastopila nova baza borbe za ženske pravice, za pravice človeka. In Minka Govékarjeva razume in spoznava ta novi položaj.

Prav glede na novo situacijo, v katero je danes postavljena tudi naša žena, se je znašla Minka Govékarjeva s pravo mladostno prožnostjo in s polnim razumevanjem položaja. Vsa zadnja leta, ko je prihajal na ženske pravice napad za napadom, je — dasi še ni bila predsednica ženske zveze — živo zasledovala borbo žen, ki jo je povzročila v prvi vrsti gospodarska kriza, ter poraze žen, ki so jih doživljale doma in v tujini. Sodelovala je v skupnem boju poklicnih žen za njihove zahteve, sledila njihovim protestom ter se veselila pičlih uspehov, ki smo jih tu in tam dosegle.

Ena izmed lastnosti, ki vzposablja Minko Govékarjevo, da je prevzela prav danes tako važno mesto v slovenskem ženskem gibanju, je v prvi vrsti njeno živo zanimanje za poklicne žene. Ona ne spada med tiste žene, ki so pozabile na svoj prvotni življenjski cilj, katerega so upale najti v poklicnem delu, a so se mu vsled gospodarske ugodne zakonske zveze odpovedale ter pozabile na svoje nekdanje stremljenje — temveč je bila vedno z vso dušo ob strani tistih žen, ki jim je odločeno, da si same služijo svoj kruh. Sama prvotno učiteljica, se je vedno zanimala zlasti za ta stan, za njegov napredek, za njegovo organizacijo, posebno pa za sodelovanje žensk pri skupnem delu za blagor stanu in za uspeh prosvetnega dela, v kolikor spada v delokrog učiteljic. Iskreno se je veselila, če se je iz učiteljskih vrst katera povzpela na vidno mesto, zlasti pa če se je uveljavila kot kulturna ali socialna delavka. Njihova brezbržnost pa jo je bolela, kakor da je sama osebno prizadeta.

To priča, da je Minka Govékarjeva feministka pravega stila, saj se zaveda, da daje ženi pravico do zahteve po enakopravnosti v prvi vrsti poklicno delo in plodonosno uveljavljenje v tem delokrogu. Njeno pojmovanje ženskih pravic in dolžnosti jo označuje kot resnično napredno ženo in v tem pojmovanju stoji še danes tudi v idejnem pogledu v prvih vrstah.

Minke Govékarjeve ni navdušil šele povojni val feminističnih idej, ki so razmeroma pozno zajele tudi širši krog slovenskih žen. Kot žena, ki živi s svojo dobo, ki ne tiči samo med štirimi stenami svojega doma, ki je ne

zanimajo samo dogodki in težnje domačega kraja, je že v zgodnji mladosti postala zavestna borilka za žensko enakopravnost. Še zelo mlada se je razgledala po tujini in črpala od tam vse, kar je sicer pronicalo v naše življenje, a je vedno utripalo bolj v počasnem ritmu. Že kot soustanoviteljica Splošnega ženskega društva (l. 1901) je skušala s svojimi nazori prepojit vse društveno življenje ter je s svojo iniciativnostjo in vztrajnostjo vplivala tudi na druge članice, ki so jim bile ideje, razgibavajoče naprednejše ženstvo tujine, še povsem nove in tuje. Minka Govékarjeva je stremela iz tedanjega konservativnega ozračja naših tesnih razmer k širjemu spoznanju. In taka je ostala do danes. Še sedaj je izredno dostopna novim, naprednim vplivom, ki povzročajo tudi v našem ženskem gibanju prepotrebno dinamičnost. Njeno delo in zanimanje se ni nikdar omejilo samo na delokrog onega društva, kjer je bila idejna vodnica, temveč je vedno spremljala vse naše žensko udejstvovanje in je sodelovala, kjerkoli je bilo potrebno.

Najbolj simpatična lastnost, ki označuje njeno delo, je pa iskrenost, s katero se zavzema za človeka, ki prosi pomoči, bodisi da prihaja v poštev kot posameznik ali kot skupina, ki je kakorkoli prizadeta. Nešteto prošenj in pritožb prihaja na naša društva: Minka Govékarjeva jih pa obravnava in ne rešuje hladno in „službeno“, temveč s toplim čuvstvom resničnega človeka, s prepričanjem in voljo, da je treba pomagati. V prosilcu vidi vedno človeka, pa najsi nastopa kot posameznik ali kot celota. Šestdesetletnico obhaja, toda v njej je še vedno oni mladostni žar, ki vzbuja v človeku entuziazem ali ogorčenje in ki v današnjih bridkih časih krivice, nasilja in gorja ugaša — žal — že tudi v mladih ljudeh. Tak optimizem vzbuja zaupanje in poživlja v človeku vero v življenje in bodočnost.

Minka Govékarjeva ima za seboj brez dvoma izredno plodno življenje: kot mati — a tudi kot literarna, zlasti pa kulturna delavka. Toda tega dela ne bom opisovala — predolgo bi bilo in premalo intimno se mi zdi tako opisovanje za to priliko. Hotela sem le pokazati njen duševni obraz kot obraz borilke za ženske pravice, s tistimi potezami, ki ga danes — ob njeni šestdesetletnici — najlepše in najmladostneje ožarjajo.

Pomembna manifestacija žen

A. E.

Današnja gospodarska kriza postavlja države v povsem novo situacijo, bodisi glede notranje ureditve, kakor tudi glede odnosa z zunanjim svetom.

V obeh primerih so žene močno prizadete, kajti v notranji ureditvi prihajajo do veljave ukrepi, ki jemljejo ženi vse pravice; mednarodni položaj pa karakterizira neprestano rožljanje z orožjem.

Struje, ki prihajajo na površje v večini držav, nasprotujejo demokratičnim idejam enakopravnosti med posamezniki in narodi. Povsod, kjer si te struje laste absolutno oblast, ustvarjajo za žene nevzdržen položaj. Izdajajo odredbe, vsled katerih izgubljajo žene delo in zaslužek, toda ne na

korist brezposelnim moškim — družinskim očetom, kakor so obljubljali, temveč zato, da lahko namestijo slabše plačane mlajše ženske moči. Kjer pa sprejmejo moške namesto odpuščenih žensk, jim znižajo prejemke skoraj na polovico.

Dočim stremi današnja žena za popolno gospodarsko osamosvojitvijo, smatra današnje oficijelno javno mnenje, da je edina ženina naloga, da se čimprej poroči in rodi čimveč otrok. Zato je za žensko mladino odveč vsaka poklicna, pa tudi vsaka splošna izobrazba, razen gospodinjske. Zvesti tem načelom, so n. pr. v Nemčiji uvedli za ženske priglašence na vsa višja izobraževališča omejeno število. Danes je na stotisoče deklet, ki so dovršile šole, brezposelnih ali pa se morajo udinjati samo za hrano. —

Za večino današnjih imperialistično nastrojenih oblastnikov je značilno — kakor že omenjeno — njihovo vojno nastrojenje. To izvira iz obupne gospodarske situacije, o kateri so obljubljali, da jo bodo ugodno rešili za delavca in za delodajalca. Ker se ni posrečilo ne eno, ne drugo, je treba najti izhod iz zagate: možnost gospodarskega razmaha je treba najti v zavojevanju novih trgov. Nekatere države te svoje nakane nikakor ne skrivajo, saj kažejo vsi znaki, da se mrzlično oborožujejo in že očitó groze svojim sosedom. V narodu pa ustvarjajo vojno razpoloženje z napačno pojmovanim nacionalizmom.

A kdo od tistih, ki od vojne nimajo ničesar drugega kakor trpljenje, pomankanje in smrt, si želi vojne? Ali je kje mati, ki bi z veseljem poslala svojega sina v smrt?

Ženina naravna naloga je, da se bori za mir med narodi in proti vsemu, kar bi moglo zanetiti svetovni požar. Zato je razumljivo, da so prav žene započele veliko svetovno akcijo, ki ima namen, boriti se proti vojni in vsaki vojni politiki vobče.

V skupni volji so se združile kulturne delavke, pacifistke, feministke, pripadnice delavskih strokovnih organizacij, krščanskih ženskih društev in gospodinjskih zvez ter so sklicale v začetku letošnjega avgusta v Paris kongres, ki ga lahko smatramo kot edinstven pojav v zgodovini. Posrečilo se je, združiti na mirovnem programu žene vsega sveta in vseh ljudskih plasti, a tudi vseh naziranj. To je najboljši dokaz, kako močna je ideja, ki je dala pobudo za to združenje.

Nad 1000 delegatk iz vseh držav se je enodušno izjavilo, da bodo delale za smoter, ki ga je postavil kongres: združiti v enotno vrsto najširše plasti žen v boju proti vojni in njenim vzrokom. S tem bojem je obenem združen boj za popolno osvoboditev žene.

Slovenke je zastopala na kongresu Marija Vilfanova, ki je oskrbela tudi vsa kongresna poročila in govore, iz katerih posnemamo sledeče:

Delegatke je pozdravil med drugimi tudi znameniti francoski pisatelj Henri Barbusse, ki je v svojem govoru lepo pokazal veliki pomen kongresa: „Ta kongres pomenja zgodovinski dogodek, čegar pomena ne smemo in ne moremo prezreti: je veliki vzpon k veliki zadevi ter odpira mogočne perspektive. Saj je prvič, da so se žene v množicah združile k pozitivni

borbi, ki naj s korenino, to je z vzroki vred izruje nevarnost vojne ter privede ženo do končnega smotra: k popolni socialni svobodi!"

Jedro kongresa je podano v manifestu, na podlagi katerega je bila sprejeta resolucija, ki predstavlja osnovna načela v bodočem smotrnem delu enotne ženske fronte.

Manifest poziva žene na boj v imenu milijonov zatiranih iz vseh krajev sveta, v imenu podjarmljenih ljudstev v kolonijah in v imperialističnih državah, v imenu stradajočih brezposelnih ter v imenu mladine, ki zre v brezupno bodočnost.

„Naš klic“ — omenja manifest med drugim — „velja vsem, ki nas morejo slišati, kajti me vemo: usoda ljudstev v letu 1954. visi na niti bolj kot v letu 1914. Miroljubnim izjavam kapitalističnih vlad ne moremo verjeti. Me žene vidimo, da grozi človeštvu katastrofa, ki ji v zgodovini ni primere. Naša dolžnost je, da se branimo. Toda me vemo, da moremo odvrniti nesrečo, ki nam preti, samo tedaj, če se združijo v mogočno enotno gibanje žene vsega sveta in vseh družabnih plasti, neglede na politično prepričanje in na svetovni nazor. Samo na ta način bomo zmagale.“

Zato pozivlje kongres vse žene, ki jim je pri srcu usoda človeštva, k skupni borbi:

„za gospodarske, socialne in kulturne interese žen;

za njihovo popolno enakopravnost;

proti oboroževanju plemena in narodnemu šovinizmu, ki ščuva narod proti narodu in pripravlja novo vojno;

proti militarizmu in za popolno razorožitev;

za podpiranje vseh zatiranih narodov v borbi za njihovo osvoboditev,

za podpiranje držav, ki vodijo politiko miru;

za demokratične pravice delovnega ljudstva v vseh državah;

za ustvarjanje mirovnega razpoloženja med šolsko mladino.

Matere, vcepljajte svojim otrokom ljubezen do vseh narodov! Učiteljice, intelektualke, vzgajajte mladino v duhu mednarodne solidarnosti!

Resolucija postavlja kot izhodišče borbenih sredstev zahtevo po ženski enakopravnosti v socialnem, ekonomskem, političnem in kulturnem pogledu ter zahtevo po varstvu otroka v ekonomskem in duhovnem pogledu.

Četudi se žena zaveda, da more doseči enakopravnost le v družabnem redu, ki temelji na socialni pravičnosti, vendar smatra potrebno, da postavlja že danes minimalni program, za čigar doseg naj se bori ob vsaki priložnosti. Današnje ženske zahteve obsegajo: razširjenje pravic, ki jih je žena doslej dosegla; zboljšanje socialne zakonodaje in vse ustanove, ki naj olajšajo delovnim ženam združitev poklica z materinstvom.

Te zahteve so trojnega značaja: v prvi vrsti so one, ki zadevajo ženin položaj, druge gredo za izboljšanjem otrokovega položaja in naposled so zahteve splošnega pomena, ki prihajajo v korist ženskam in moškim, kakor na pr. izboljšanje socialne zakonodaje.

Resolucija precizira podrobno zlasti ženske zahteve, in sicer glede državljanskih in političnih pravic: enakost pred zakonom,

pravico do dela ter vse ž njo združene dobrine, ki jih mora nuditi socialna zakonodaja delovnemu ljudstvu: vse vrste socialnega zavarovanja, brezposelno podporo, družinske doklade, enako pravico na državno službo ter enake pravice glede sprejema in plačila; enake politične pravice; enako moralo.

Prav tako enakopravnost v kulturnem pogledu, pripustitev ženske mladine v vse vrste učilišč, enake pogoje za sprejem od najnižje do najvišje šole.

Glede materinstva pa pravico do svobodnega materinstva ter pravico odtegnitve otroka militaristični vzgoji.

Tu je treba pripomniti, da se program nove organizacije v bistvu krije s programom Mednarodne ženske zveze za volilno pravico, vendar je med obema velikima ženskima organizacijama temeljna razlika, ki je ni mogoče prezreti. Ta razlika se kaže zlasti v taktiki, to je v načinu borbe, ki je pri novi organizaciji bolj ofenzivna in izrazita ter zasnovana na mnogo širjem terenu, kar daje vsemu gibanju realnejšo podlago: zajeti hoče najširše plasti žen iz vseh vrst in vseh organizacij ter ne postavlja v tem pogledu nikakih mej, ki bi mogle ovirati čim jačji razmah. Tudi smoter je postavljen preciznejše in dalekosežnejše. Vendar pa obe organizaciji nikakor ne izključujeta možnosti skupnega dela. Zato upajmo, da se bomo znašli vsi v boju za skupno stvar.

Obzornik

Požrtvovalna socialna delavka. Prejšnji mesec je umrla meščanskošolska učiteljica Marija Mehletova. Skoro popolnoma neopaženo je šla ta smrt mimo naše javnosti, celo mimo oficijelne ženske javnosti. Pri pogrebu ni bilo niti enega „zastopnika“ ali „zastopnice“, temveč samo ljudje, samo tisti, ki so jo spremili na njeni zadnji poti iz iskrenega notranjega nagiba. Mirno in tiho je delala, mirno in tiho je ugasnila, mirno in tiho smo se poslovili od nje.

Marija Mehletova je bila učiteljica v Ljubljani na meščanski šoli pri sv. Jakobu. Bila je stroga a pravična in resnična skoro do fanatizma. Odklanjala je vsako površnost in vse navidezno. Te lastnosti so tvorile bistvo njenega značaja, po njih je bila odredjena njena včasih tragična usoda, a te lastnosti so dajale tudi pravec in smer njenemu življenju in njenemu delu.

Z vso temeljitostjo svojega značaja se je poglobila v svoje učenke, poznala je njihove slabosti in težave, zanimala se je za njihove socialne razmere. Videla je, da se potikajo po cestah brez tople hrane, ker jih mnogo stanuje zunaj mesta in prihajajo v šolo tudi z vlakom. Saj prav za te učenke nismo imeli nobenega zatočišča. Zato je sklenila Mehletova, da jim bo pomagala. Še predno je šla v pokoj, je dala na razpolago prostore v svoji hiši za Gradom za zavetišče revnim meščanskošolskim dekletom, katerim se je popolnoma posvetila tudi še potem, ko je šla v pokoj.

Njena smrt se mi zdi tragična prav zato, ker je tako rada živela zlasti sedaj, ko si je lahko uredila svoje življenje in svoje delo tako, kakor je zahtevalo njeno najgobje bistvo. V izvrševanju službe to marsikdaj ni mogče.

Skrb, s katero se je Mehletova žrtvovala svojim varovankam, je v resnici ganljiva. Njeno zavetišče ni bilo tiste vrste „socialna institucija“, kjer vlada uradni duh brez duše in srca, temveč resnično zavetje s toplim dihom dobrote. Da jim je ustvarila čim lepšo domačnost med urami, ki so jih preživele deklice v zavetišču, jim je dala na razpolago tudi dvorišče in vrt, toda ne samo, da so ga gledale, temveč tudi uživale. Sadeži malega vrtička, ki ga je Mehletova vedno sama obdelovala, so bili na razpolago vsem gojenkam. Prve redkvice spomladi in vso zelenjad, ki je zrasla na vrtu, so použile one. Ko je dozorelo sadje, so imele skupen praznik „trgatve“. Toda to je bilo vse brezplačno. Plačale so samo tisto, kar se je v resnici kupilo in samo toliko, kolikor je katera v resnici porabila. Če je bilo za katero ugodnejše, je prinesla lahko živila s seboj, potem je ni prehrana nič veljala.

Da ni treba plačevati režijskih stroškov, je priključila Mehletova svoje zavetišče „Društvu učiteljic“, ki je oskrbovalo (pozneje kot „Dom učiteljic“) za zavetišče podpore pri raznih oblasteh, predvsem pri banski upravi in pri mestni občini. Žal, da so te podpore čedalje manjše, zavetišče pa čedalje bolj potrebno.

Dočim je za osnovnošolske otroke razmeroma kolikor toliko preskrbljeno, bi bila meščanskošolska dekleta prepuščena samim sebi, ko bi se ne bila zanje velikodušno ne zavzela Marija Mehletova. Kako se je zavedala potrebe po tem zavetišču, priča njena oporoka, kjer prepušča dosedanje prostore svojega doma še nadalje svojim gojenkam pod vodstvom odbora zadruga „Dom učiteljic“.

Njeno resnično socialno čustvovanje, ki je danes kljub temu popularnemu izrazu izredno redek pojav, priča tudi dejstvo, da je bila Marija Mehletova, dasi je imela lasten prijeten dom, vendarle zvesta pristašica prizadevanja učiteljic za skupen dom ter od vsega početka zavedna članica zadruga, ki se je ustanovila namesto „Društva učiteljic“, ki je moralo prenehati.

Prav tako se je zanimala za vsa ženska vprašanja in boje doma in v tujini, dasi osebno že davno ni bila „direktno prizadeta“, kar smatrajo zlasti mlajše kot dovolj opravičljiv vzrok svoje indolence.

Te vrstice sem napisala v spomin in v pobudo nam vsem, saj svetli zgled Marije Mehletove najboljše kaže, kako mora biti človek do konca zvest svojim idealom in težnjam, ne glede na osebne koristi in interese. A. V.

* * *

Novi napadi na ženske pravice. Pod to parolo je priredilo naše združeno ženstvo dne 19. oktobra 1954. v Delavski zbornici protestno zborovanje. Povod je dal načrt zakona o minimalnih mezdah, ki ga je izdelala Delavska zbornica.

Potreba po določitvi minimalnih mezd (eksistenčnega minima) je mnogovrstno utemeljena v kaotičnih razmerah današnjega gospodarstva: v eni in isti gospodarski stroki se delavstvo plačuje tako neenako, da znaša na pr. zaslužek delavke v eni tovarni 290 Din mesečno, v drugi pa prav za isto storitev 720 Din mesečno.

Spričo teh razmer je povsem umljivo, da je med delavstvom postala aktualna misel o minimalnih mezdah. Žal, da hočejo nekateri realizirati to težnjo delavstva tako, da mu bo bolj v škodo kakor v korist. Načrt, ki ga je izdelala Delavska zbornica, predvideva zlasti za ženske tak plačilni sistem, ki je za zavedno delavko nesprejemljiv.

Pravilnik ne predvideva nikakih družinskih doklad, pač pa določa namesto njih za moške od 25. leta dalje take mezde, ki naj se približujejo rodbinskemu eksistenčnemu minimumu, ki pa je pri nekvalificiranem delavstvu dosegljiv le, če je tudi žena delno zaposlena.

Na podlagi tega gledišča predvideva pravilnik za ženske nižje mezde kot za moške, tako da bi zaslužila delavka po 4 do 15 dinarjev manj kot moški.

Določanje prejemkov v takem razmerju je nesprejemljivo z načelnega, pa tudi s praktičnega vidika. Predvsem bije v obraz načelu: za enako delo enako plačilo, od katerega nobena žena ne bi smela niti za las odstopiti. Toda glede določanja mezd po spolu pa ni nič manj tehten pomislek, da so nižje ženske mezde dvorezen nož za vse delavstvo, ki ne oškoduje samo žensk, ampak tudi moške. Kajti podjetnik se pri oddaji dela ozira v prvi vrsti na tisto delovno moč, ki je cenejša, ne glede na to, ali je moški ali ženska. Zato je naravna posledica višjih moških mezd, da cenejša ženska delovna moč izpodrine moško. Z določanjem mezd po spolu se umetno ustvarjajo nasprotstva med delavci in delavkami, kar gotovo ni v prid njihovi stanovski solidarnosti, ki je danes edino orožje delavstva.

Razumljivo je, da je tak načrt pravilnika o minimalnih mezdah vzbudil med delavkami slabo kri in da so sklenile protestirati. Pridružile so se jim tudi žene iz vrst državnih nameščenk, saj tudi one bridko občutijo, da se danes reže kruh po spolu. Isto tendenco, okrniti ženo v njenih pravicah, pa ima tudi omejevanje števila ženskih prigašenk v strokovne šole, zlasti pa na učiteljska, ki so za žensko mladino zadnji dve leti popolnoma zaprta.

Proti vsem tem krivicam, prizadejanim v zadnjem času, so protestirale zborovalke. Zborovalke je vodila predsednica „Zveze delavskih žen“, St. Brezarjeva, ki je tudi tolmačila načrt zakona o minimalnih mezdah ter pokazala na praktičnih primerih, kako zelo bi bila žena prikrajšana, če bi se načrt uzakonil in izvajal. Prečitala je resolucijo, ki jo je zveza že sprejela na zadnji plenarni seji in katere odklanja načrt v celoti kot skrajno reakcionaren.

Solidarnostno izjavo z delavkami je podala zastopnica intelektualk — državnih uradnic, prof. Dora Vodnikova, ki je v toplih besedah prikazala vso tragiko današnje žene — duševne delavke, ki ji jemljejo pravico do izživljanja v poklicu, katerega ji skušajo na vse mogoče načine zagreniti: z odtrgovanjem draginjskih doklad, z zapostavljanjem pri napredovanju, omejevanjem števila ženskih moči itd. Inteligentna žena ne občuti samo zapostavljanja v materialnem pogledu, temveč zanjo je zlasti grenko tudi spoznanje, da ona, ki daje življenje, ne sme tega življenja sourejati. Če rodi otroka, se mora bati, da bo rodila hčer, za katero ne bo kruha, ker je žena.

Enako toplo kakor govor Vodnikove je bila sprejeta tudi resolucija, ki jo je prečitala v imenu državnih nameščenk. Resolucija zahteva, da se priznajo ženam v državni službi ustavno zajamčene pravice pri namestitvah in pri napredovanju, ki so enake za oba spola; dalje da se uredba od 13. aprila 1954. o spremembi draginjskih doklad prekličie; da zaslužijo tudi nižje uslužbenke dostojen ekstenstenci minimum.

Zborovanja se je udeležilo društvo „šola in dom“, v čegar imenu je govoril predsednik dr. Lončar. Njegova izvajanja v tem pogledu se skladajo z resolucijo, v kateri je zbor zahteval, da se tudi ženski mladini nudijo najširše možnosti šolanja, da se zopet otvori učiteljska šola za žensko mladino, da se sprejemajo na učiteljske absolventi srednjih in meščanskih šol, da določa o sprejemu v šolo sposobnost, ne pa spol.

Na koncu je podala svojo izjavo še privatna nameščenka I. Mužanova, ki je naslikala bedni položaj svojih tovarišic, kako se čedalje bolj proletarizirajo. Govorila je proti načrtu zakona o minimalnih mezdah ter je pozivala vse delovne žene, naj se združijo k skupni borbi za svoje pravice.

Udeležba ni bila zadovoljiva, razpoloženje apatično. Dasi je bil protest sklican v imenu delavk, se jih je odzvalo le prav zelo malo. Večina je bilo meščanskih žen, dasi so se z delavskimi samo solidarizirale. Pričakovati bi bilo prav pri delavkah večjo uvidenost potrebe po skupni fronti, kadar gre za njihove ženske pravice.

T. B.

VSEBINA 10. ŠTEVILKE

Kmečka gospodinja (Janez Rožencvet)

Zaznamovanci (Stana Vinškova)

Drevo v polju (Erna Musarjeva)

Pod dalmatinskim solncem — Nadaljevanje — (Maša Slavčeva)

Brez službe (Ema Deisingerjeva)

K plesnemu festivalu (Metoda Vidmarjeva)

Jubilej, ki ga ne moremo prezreti (Angela Vodetova)

Pomembna manifestacija žen (A. E.)

Obzornik: Požrtvovalna socialna delavka (A. V.) — Novi napadi na ženske pravice (T. B.)

Priloge: Naš dom — Moda — Krojna pola — Ročno delo

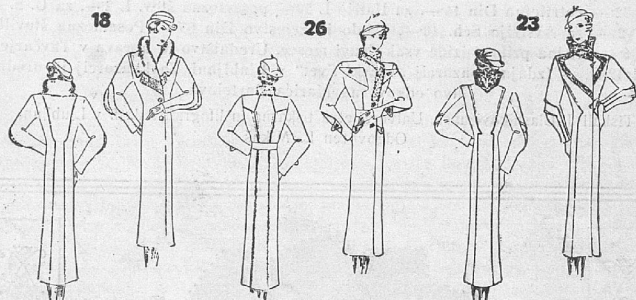
Naslovna slika: Čehi na ljubljanskem festivalu. Foto L. Smuc, Ljubljana.

Ženski svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrletna Din 16.—, za Italijo L 20.—, posamezna šteč. L 2.—, za U. S. A. Dol. 2.—, za Avstrijo Sch. 10.—, ostalo inozemstvo Din 85.—. Posamezna številka Din 6.—. Modna priloga izide vsak drugi mesec. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „ženski Svet“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Marica Bartolova.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani.
Odgovoren L. Mikuš.

ZA TO ZIMO PRINAŠAMO ZOPET NOVO IN BOGATO IZBIRO DAMSKIH PLAŠČEV

Temni plašč iz sukna s
pliš ali Krimer ovrat-
nikom

Din 390'-

Temni moderni plašč z
novim prsnim okraskom,
ovratnik iz krzna

Din 690'-

Elegantni moderni plašč
s širokim reverjem sivo-
črno ali drap-črno iz
angleškega blaga, ovrat-
nik iz črnega krzna

Din 790'-

TIVAR